

Ruoan monet ulottuvuudet: kauppatavara, ihmisoikeus sekä yhteinen hyvä

23.10.2024

Euroopan komission tieteellisten neuvonantajien raportti on käynnistänyt ajankohtaisen keskustelun siitä, kuinka ruokaa tulisi tulevaisuudessa määritellä ja hallita. Raportin mukaan kestävämpään ruokajärjestelmään siirtyminen edellyttää merkittävää ajattelutavan muutosta: ruoka tulisi nähdä yhteisenä hyvänä ja ihmisoikeutena, ei pelkkänä kauppatavarana. Tämä muutos vaatii laajoja uudistuksia ruokapolitiikassa, mutta toistaiseksi komission Farm to Fork (F2F) -strategia käsittelee ruokaa yhä lähinnä kaupallisena hyödykkeenä, jossa markkinavoimat määrittelevät tuotannon ja kysynnän.

Tapa, jolla ruoka määritellään ja kehystetään poliittisella tasolla, vaikuttaa suoraan siihen, miten ongelmat tunnistetaan ja ratkaistaan sekä millaisia vaikutuksia politiikalla saavutetaan. F2F-strategiassa ruoka nähdään ensisijaisesti kulutuskysyntään perustuvana hyödykkeenä, mikä jättää usein huomiotta esimerkiksi ympäristövaikutukset. Tämän vuoksi joukko asiantuntijoita suositteli komissiolle ruoan viitekehyksen tarkistamista ja uudelleen määrittelyä. Alla on esitelty keskeiset suositukset, joihin voit tutustua tarkemmin Jacksonin ja kollegoiden julkaisussa (Jackson ym., 2021).

Ruoka on enemmän kuin kaupallinen hyödyke

Kun ruokaa tarkastellaan kauppatavarana, sitä pidetään vaihdettavana ja taloudellisesti arvokkaana tuotteena, jonka tarjonta määräytyy markkinoiden tarpeiden mukaan. Tämä näkökulma jättää kuitenkin huomiotta ruoan sosiaalisen merkityksen ja keskittyy liiaksi kuluttajan valintoihin ilman laajempaa huomiointia

ympäristö- ja yhteiskunnallisista vaikutuksista. Ruoka on irrotettu sen perimmäisestä tarkoituksestaan – ihmisten ravitsemisesta – ja sen sijaan keskitytään sen taloudelliseen arvoon. F2F-strategia ei riittävästi tunnista ruokaekosysteemin ja valtarakenteiden roolia, mikä heikentää sen kykyä edistää ruokajärjestelmän laajamittaista kestävää muutosta.

Ruoka ihmisoikeutena

Asiantuntijaryhmän mukaan toinen vaihtoehto on käsitellä ruokaa ihmisoikeutena. Tämä näkemys pohjaa kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, kuten YK:n ihmisoikeuksien julistukseen vuodelta 1948. Näiden sopimusten mukaan jokaisella tulisi olla oikeus terveelliseen, ravitsevaan ja kulttuurisesti sopivaan ruokaan. Tämä näkökulma edellyttää, että kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa ruokajärjestelmän päätöksiin ja että ketään ei hyväksikäytetä tai syrjitä. Ruoka on muutakin kuin pelkkää ravintoa – se on myös kulttuurinen ja sosiaalinen oikeus. Tällainen politiikka tukisi erityisesti heikommassa asemassa olevia ja varmistaisi kaikille pääsyn terveelliseen ja kulttuurisesti sopivaan ruokaan.

Ruoka yhteisenä hyvänä

Kolmas kehys, ruoka yhteisenä hyvänä, tunnistaa ruokaan liittyvät monimutkaiset sosiaaliset järjestelmät ja luonnonvarojen kestävän käytön. Tämä näkökulma haastaa ajatuksen, että markkinavoimat olisivat paras tapa hallita ruokajärjestelmää. Sen sijaan tarvitaan yhteisiä sääntöjä ja erilaisten sidosryhmien yhteistyötä, jotta voidaan vastata yhteisöjen moninaisiin tarpeisiin. Tämä kehys asettaisi kansalaiset aktiivisiksi toimijoiksi ruokapolitiikassa, ei pelkiksi kuluttajiksi. Tässä ajattelussa ruoan hallinta ja tuotanto nojaavat yhteisiin sääntöihin ja tavoitteisiin, ja kestävyyden saavuttaminen edellyttää yhteistyötä, joka huomioi sekä ihmisten että ympäristön hyvinvoinnin.

Vaikka Euroopan komission F2F-strategia tunnustaa ruokajärjestelmien muutoksen tarpeen, se ei vielä riittävästi huomioi ruokaan liittyviä sosiaalisia ulottuvuuksia. Jotta voimme rakentaa oikeudenmukaisemman ja kestävämmän ruokajärjestelmän, on tärkeää määritellä ruoka tavalla, joka tukee laajempia yhteiskunnallisia tavoitteita. Ruoka ei ole vain kauppatavaraa, vaan myös ihmisoikeus ja yhteinen hyvä. Näiden näkökulmien huomioiminen on keskeinen kestävän ruokapolitiikan kehittämisessä.

Artikkeli on kirjoitettu osana Euroopan Unionin rahoittamaa FOODPathS (Co-creating the prototype ‘Safe and Sustainable FOOD Systems PArTnersHip’) -projektia.

Terhi Junkkari
yliopettaja, projektipäällikkö FOODPathS (GA N°101059497) -projekti
SeAMK

Lähde

Jackson, P., Rivera Ferre, M. G., Candel, J., Davies, A., Derani, C., et al. (2021). Food as a commodity, human right or common good. *Nature Food, 2*(3), 132–134. https://doi.org/10.1038/s43016-021-00245-5